

JUBILEJI

Dr. Ana Benedetič – sedemdesetletnica

Ni neznano, da imamo zgodovinarji do kategorije časa poseben in pogosto vzvišen odnos, pa vendarle je tudi za nas njegova glavna mera človeško življenje in njegov hiter tek. Bilo je skoraj "včeraj", ko smo lahko v tem časopisu brali naklonjene, prijetne besede profesorja dr. Vasilija Melika ob šestdesetletnici Ane Benedetič, ene naših redkih specialistk za zgodovino prve slovenske univerze.

Prijetno in obenem težko je pisati o človeku, s katerim te skozi dve desetletji veže poznanstvo, še več, prijateljstvo, ki pa ni, kar je povsem človeško, izključevalo tudi kakšnih medsebojnih občasnih kresanj mnenj, strokovnih razhajanj. Še danes, ko je naša jubilatka že štiri leta v pokoju, je vsako srečanje z njo praznik, zanimiva zgodovinska ura, pa naj teče beseda o resnih strokovnih temah v zvezi z zgodovinskim razvojem evropskih in v tem okviru ljubljanske univerze, dnevnimi dogodki ali o vsakdanjih življenjskih rečeh. Tako želi ta prispevek, ki seveda ne more mimo slavljenčinih biografskih in bibliografskih podatkov, predstavitev njenega poklicnega dela, znanstvenih in drugih dosežkov, uvodoma izpostaviti nekatere njene človeške lastnosti in njene človeške kvalitete. Za na videz zelo samozavestno in nekoliko težje dostopno žensko se skriva skromna, izredno poštena in dobra Ani, ki je in bo vsakemu pomagala po svojih najboljših močeh. Že sam pogled na nekatere publikacije ljubljanske univerze, katerih nastanku je v veliki meri botrovala in jih obogatila z dragocenimi vsebinskimi (arhivskimi) podatki, pogosto spremlja praznina na tistih mestih, kjer bi morale pisati ime univerzitetne ustanove, ki hrani te podatke, in ki jo je Ana Benedetič zgradila takorekoč iz nič, ali pa na "podlagi podatkov Ane Benedetič". Da je kitenje s tujim perjem naša stara bolezen, ki si mu ne more izogniti niti Alma mater labacensis, je žal izpričano tudi na primeru naše jubilatke.

Zgodovinarica, muzealka in arhivistka Ana Benedetič, se je rodila v nedeljo 27. julija 1930 v Dravljah, v takrat še samostojni občini Šiška, ki so jo nato čez nekaj let priključili Ljubljani, staršem iz kmečkih družin, ki sta v drugi polovici dvajsetih let pred pogromi italijanskega fašizma po skrivnih gozdnih poteh, po katerih si je takrat reševalo življenja mnogo primorskih Slovencev, pribežala iz Primorske: mati Frančiška Benedetič roj. Prelec iz vasi Nova Sušica v Košanski dolini na Krasu, oče Jože Benedetič iz vasi Dolnje Cerovo v Goriških Brdih.

Čprav ves čas ljubljanska meščanka, je Ana Benedetič ostala zvesta svojim koreninam. Rada ima Primorsko in ohranja vezi z njo. Nekaj prislovične kraševske trme, o kateri se rada pošali, pa bi najbrž po materi našli tudi pri njej, v njeni delavnosti, doslednosti in vztrajnosti.

Že v predšolski dobi jo je mama vpisala v otroški vrtec v Šentvidu, obiskovala je osnovno šolo Valentina Vodnika v Šiški, kjer je bila leta 1938 najboljša učenka in je za nagrado dobila zlato hranilno

knjižico Mestne hranilnice ljubljanske s pologom 50 dinarjev in s pripisom: "Bodi pridna, delaj in varčuj in ne bo se ti treba bati starosti". Seveda je hranilna knjižico med vojno izgubila vrednost, torej na tisto "...ne bo se ti treba bati starosti" z njo ne gre računati, pa vendarle jo kot muzealka in arhivistka po duši in srcu še danes hrani "za spomin". Leta 1950 je maturirala na 6. državni gimnaziji (v Šubičevi ulici). Po maturi se je znašla na razpotju. Že v gimnaziji se je precej ukvarjala z risanjem, profesor risanja, slikar Nande Vidmar je opazil njeno nadarjenost, zato jo je usmeril v posebni risarski tečaj, ki je bil takrat v stavbi kina Union v Ljubljani in ki je pripravljala srednješolce za likovni študij. Kot ženski so ji starši odsvetovali študij slikarstva. Tako se je znašla med dvesto kandidati za študij arhitekture na takratni Tehniški visoki šoli v Ljubljani. Bila je sprejeta, vendar ga je opustila, ker je družina uvidela, da hčerki s svojimi skromnimi dohodki ne bo mogla zagotoviti tega razmeroma dragega študija. Prepisala se je na študij zgodovine na Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani in tam 25. septembra 1956 diplomirala z nalogo o nacionalnem vprašanju in jugoslovanskih socialno-demokratskih strankah pri profesorju dr. Metodu Mikužu. Takrat je oddelek za zgodovino domoval še v pritličju Narodne in univerzitetne knjižnice, predavali pa so Gregor Čremošnik, Milko Kos, Josip Klemenc, Fran Zwitter, Metod Mikuž, Bogo Grafenauer in Jože Kastelic. Želela si je službo na Inštitutu za delavsko gibanje, vendar je ni dobila. Pristala je kot knjigovodkinja. Prav ji je prišlo znanje francoščine in risanje. Z inštrukcijami, prevajanjem in risanjem se je nekako dalo preživeti. Dr. Ferdo Gestrin ji je pomagal, da je prišla do delovnega mesta profesorice zgodovine na postojnski gimnaziji. Kasneje se je odpovedala težkim podnajemniškim pogojem v Postojni in se preselila v Ljubljano, kjer je od jeseni 1959 dalje poučevala najprej na osemletki Valentina Vodnika v Šiški, nato pa na osemletki na Poljanah. Aprila 1961 je opravila strokovni izpit za srednješolskega profesorja zgodovine, v naslednjih letih pa še za kustosa in arhivista. Maja 1964 je namreč zapustila pedagoško delo in prevzela vodenje oddelka za novejšo zgodovino v Gorenjskem muzeju v Kranju. Prav kranjski muzej s tipičnimi muzejskimi opravili: pripravljanjem razstav, zbiranjem dokumentov, pisanjem razprav in raziskavami na terenu, je bil ena temeljnih postaj na njenem življenjskem potovanju, na katerega je ostala čustveno vezana vse do danes. Kot kustos je predvsem izpostavljala terensko delo, saj je prav v terenskem raziskovanju in evidentiranju gradiva na terenu videla eno primarnih nalog muzejske stroke.

Naslednja življenjska postaja je Benedetičevo pripeljala na Univerzo v Ljubljani in jo neločljivo povezala z ustanovo: univerzitetnim arhivom, ki ga je v naslednjih desetletjih zgradila dobesedno iz nič. Ko se je bližala petdesetletnica ljubljanske univerze, je organizatorjem proslave obletnice takoj postalo jasno, da bo mogoče izdati zbornik o zgodovini univerze samo, če bo gradivo pravočasno zbrano in urejeno, pa tudi, da potrebuje univerza ustanovo, ki bo združevala arhivsko, muzejsko in dokumentacijsko dejavnost, kakor jo imajo znamenite univerze v Evropi. Profesor dr. Fran Zwitter je našel za tako dejavnost primerne, sposobne in vztrajne delavce – to je bila Ana Benedetič, ki je 1. septembra 1968 nastopila službo na univerzi in je tam do upokojitve v letu 1996 vodila arhivsko-muzejsko službo, danes imenovano Zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani. Z velikim entuziazmom je zbirala arhivsko gradivo po raznih kletah in lesenih provizorijih ter na podstrehah, ga sistematično in strokovno obdelovala: od postavitve fondov do njihovega urejanja in popisovanja. Uredila in popisala je fonde rektorata univerze in skoraj vseh fakultet iz obdobja od ustanovitve univerze pa tja do začetka šestdesetih let. Poseben talent in veselje je imela za iskanje podatkov, dokumentov, spominov, fotografij, skratka vsega, kar priča o zgodovini ljubljanske univerze, njenih profesorjev in študentov, o bojih za univerzo pred njeno ustanovitvijo. Obiskovala je upokojene profesorje, njihove vdove, hčere, sinove in druge sorodnike, radi so ji posojali ali podarjali gradivo in fotografije, dajali podatke, pripovedovali spomine. Nabrala je bogato gradivo, zlasti zajetno zbirko fotografij, vse to je v organizacijskem in vsebinskem pogledu izoblikovala v arhiv in muzej po zgledu uglednih evropskih univerz.

Benedetičeva je že v Gorenjskem muzeju pripravila večje ali manjše razstave iz zgodovine partizanstva na Gorenjskem, razstavno dejavnost je nadaljevala tudi na univerzi s prikazi razvoja ljubljanske univerze v letih po njeni ustanovitvi in v času druge svetovne vojne. O njenem pomembnem prispevku k proučevanju zgodovine ljubljanske univerze priča obsežen popis njenih razstav, ki so objavljeni v zborniku Biografij in bibliografij univerzitetnih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev Univerze v Ljubljani (ULBB), 5/ III (1999), na tem mestu gre omeniti le najbolj odmevni: Univerza v Ljubljani 1919–1930 in Univerza v Ljubljani 1919–1945.

Bogata je tudi bera strokovnih in znanstvenih objav Ane Benedetič. Saj njen ustvarjalni opus obsega skoraj sto bibliografskih enot, v celoti navedenih v že omenjenem ULBB-u, prav tako večinoma iz

zgodovine medvojnega odpornišva na Gorenjskem in seveda iz zgodovine ljubljanske univerze. Pisala je o študentih pred prvo vojno, med obema vojnama in med drugo vojno v zborniku *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani* (1969), v zborniku *Zgodovina Ljubljane* (1984), v fotografskem zborniku *Slovenski študenti v boju za narodno in socialno osvoboditev* (1987) in v fotografskem zborniku *Slovenski študenti in univerza 1941–1945* (1999), za katera je zbrala dokumentarno gradivo, napisala besedilo k slikam in za prvo publikacijo dobila tudi nagrado Dneva vstaje slovenskega naroda. Našla je podatke o velikem mecenu odvjetniku dr. Francu Mundi (1831–1914), ki je večino svojega premoženja zapustil študentskim štipendijam. V Delu je pisala o njem in njegovi študentski ustanovi (1984), pisala je o Anki Mayer-Kansky, prvi doktorici ljubljanske univerze (1975). Rešila je pomemben del zapuščine dr. Mihajla Rostoharja (1878–1966), najaktivnejšega člana vseučiliške komisije, ki je ob koncu prve svetovne vojne pripravljala ustanovitev prve slovenske univerze. Benedetičeva je o njem napisala precej člankov (1983, 1987, 1989, 1996). Nadalje je pisala tudi o županu Ivanu Hribarju in univerzi v Ljubljani (1991), predsedniku vseučiliške komisije dr. Danilu Majaronu (1992), prvem dekanu Pravne fakultete prof. dr. Leonidu Pitamicu (1994). Izdala je sto strani obsegajočo, bogato ilustrirano publikacijo *Pot do slovenske univerze* (1981), in skupaj z dokumenti in faksimili skoraj štiristo strani obsegajoče delo *Poti do univerze* (1999), predelano besedilo doktorske disertacije, ki jo je Benedetičeva na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani uspešno zagovarjala 26. 11. 1996 pred komisijo, v kateri sta bila poleg mentorja akademika prof. dr. Vasilija Melika še prof. dr. France Rozman in izred. prof. dr. Janez Cvirn. Študija, ki jo je Ana Benedetič na tak ali drugačen način pripravljala dlje časa, raziskuje obdobje tik pred ustanovitvijo slovenske univerze v Ljubljani: pričenja se v letu 1848 in predvsem podrobno govori o letih med 1898 in 1914, ko je bila opravljena večina pripravljalnih del za vzpostavitev tega inavguralnega in tudi konstitutivnega elementa slovenstva v novi državi, Kraljevini SHS. Benedetičeva tu posebej izpostavlja, da je bil boj za slovensko univerzo dokaj močan, imel pa je tudi vrsto težkih napak. Ni bil stalen in dosleden, ampak buren in zelo širok. Tako so v začetku organizirali zborovanja, manifestacije in predavanja z zahtevami po univerzi v vrsti manjših slovenskih krajev, od Kranja do Črnomlja in od Svete Lucije do Slovenskih goric – drugič pa je prevladala apatija in neodločnost. Ne smemo tudi pozabiti, da nikakor niso bili vsi Slovenci za univerzo. Pri tem Benedetičeva lepo pokaže, da zgodovina slovenske univerzitetnega boja izpričuje tudi usodno razcepljenost slovenske politike. Tako na liberalni kot na katoliški strani so boj za slovensko univerzo nemalokrat uporabljali le kot trenutno sredstvo političnega prestiža ...

Življenjska obletnica Ane Benedetič nam daje možnost in povod, da izpostavimo njeno predanost poklicu, ki ga ni nikdar razumela kot službo, temveč zmeraj kot poklicanost. Njeno aktivnost in veselje do dela je sicer oviralo dokajšnje nerazumevanje vodstva univerze in rektorata, kjer je le s težka uveljavljala spoznanje, da brez arhivskega gradiva ni verodostojnega zgodovinskega spomina, tudi ne verodostojne zgodovine ljubljanske univerze. Toda tudi ko je bilo najtežje, ni popustila, ni se vdala pesimizmu, ampak se je odločno postavljala po robu pogubnim težnjam s pisano besedo in neutrudnim delom. Urejen in opremljen arhiv – muzej Univerze v Ljubljani in če le mogoče polna čitalnica raziskovalcev ali obiskovalcev razstav sta bila jubilatki vizija in cilj, h katerima je bilo usmerjeno vse njeno prizadevanje in njeno delo. To niso bile le “službene zadolžitve”, ampak predvsem njeni osebni načrti. Ni ji bilo žal ne prostega časa ne truda, ko je šlo za uresničitev teh načrtov.

Ob njenem jubileju ji iskreno čestitamo v upanju, da ji bosta zdravje in muza Clio naklonjeni in bo slovensko zgodovinsko znanost obogatila še z marsikaterimi novimi spoznanji iz preteklosti prve slovenske univerze in boja za njen nastanek. Načrtov in delovne vneme ji nikoli ni manjkalo in tega se veselimo.

Jože Ciperle